

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1918 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om vidtagande av åtgärder för beredande åt riksdagsmän av rätt till fria resor på statens järnvägar under viss tid.

I en inom första kammaren av herrar *von Koch och Pers* väckt, till bankoutskottet hänvisad motion nr 75 har hemställts, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter skedd utredning och på de villkor, som kunna komma att bestämmas, gå i författning om, att riksdagens ledamöter tillhandahållas fribiljetter under en månads tid för resor å statens järnvägar, samt att riksdagen för sådant ändamål ville anslå ett belopp av 10,000 kronor att eventuellt komma till användning jämväl under innevarande år».

Till stöd för berörda hemställan hava motionärerna anfört följande:

»Frågan om att bereda riksdagens ledamöter fribiljetter å statens järnvägar i viss utsträckning har flera gånger varit föremål för riksdagens prövning, senast på grund av undertecknades och friherre Palmstiernas motioner vid föregående års riksdag. Anledningen till att ändock frågan ej blivit löst, är ej att finna i bristande sympati för själva tanken. Tvärtom har vid varje tillfälle då frågan varit föremål för behandling livliga sympatier för densamma givit sig tillkänna. Den nytta, som landet i sin helhet och särskilt riksdagens arbete skulle få av dylika resor, har på ett ännu oöverträffat sätt framförts av 1901 års konstitutionsutskott, vars yttrande i frågan vi tillåta oss anföra:

»Men utskottet har icke velat underlåta att påpeka, hurusom införandet av fria resor för folkrepresentationens medlemmar utan tvivel skulle lända riksdagsarbetet och såmedelst det allmänna till avsevärt gagn. Det skulle nämligen enligt utskottets åsikt ej oväsentligt bidraga till att hos riksdagsmännen öka kännedomen om fäderneslandets

olika delar samt skärpa deras intresse för skilda landsändars behov och utvecklingsmöjligheter, något som i synnerhet i ett land som vårt med dess betydande utsträckning och därmed förenade skiljaktigheter i natur- och kulturförhållanden måste anses vara av stor betydelse. Även skulle sådana resor kunna, liksom förhållandet ej sällan varit med statsrevisorernas resor, giva uppslag till nyttiga reformer i ett eller annat mera speciellt avseende. Utskottets uppfattning om de ifrågasatta fria resornas betydelse för vårt land jävas icke av den erfarenhet, som vunnits i avseende å de resor, vilka, på sätt båda motionärerna erinrat, vid åtskilliga tillfällen under de senare åren blivit genom Kungl. Maj:ts försorg anordnade för riksdagens ledamöter. Utan att närmare ingå på frågan, på vilket sätt och i vilken omfattning samt med vilka eventuella kontrollbestämmelser rätten till fria resor för riksdagens ledamöter lämpligen borde anordnas, vill utskottet i detta hänseende slutligen blott erinra därom, att stadganden om en dylik rätt för nationalrepresentationens medlemmar redan länge förekommit i i vissa utländska stater, såsom Tyskland och Italien».

Att denna tanke, trots den sympati den väckt, ej lett till några resultat, torde bero dels på vissa förmella hänsyn, dels därpå, att förslaget kommit att sammanställas med vissa andra, enligt vår tanke ej detsamma berörande frågor. Sålunda avslogos de vid 1901 års riksdag väckta motionerna — vilka åsyftade ändring i riksdagsordningen — av det nära till hands liggande skälet, att gällande grundlagsbud ej utgjorde något hinder för bestämmelsernas genomförande, därest de eljest skulle befinnas önskvärda. Då ärendet var före vid 1903 års riksdag, synas betänkligheterna mot fribiljettsystem i allmänhet ha varit huvudsakligen bestämmande, och vad beträffar skälen för avslag vid 1915 års riksdag, anförde det tillfälliga utskott inom andra kammaren, som behandlade frågan, att de s. k. sällskapsresorna borde tillerkännas företräde framför enskilda ledamöters studieresor, och att frågan på visst sätt sammanhängde med riksdagsmännens arvodesfråga. Vid sistlidna års riksdag avslogs förslaget i andra kammaren som det synes huvudsakligen på den grund, att det syntes vederbörande utskott svårt att tydligt definiera vad som innefattades i begreppet studieresor, vilket kunde befaras medföra misstag och obehag för riksdagsmännen. Utskottet synes ha velat förorda, att, om fribiljetter utfärdades, dessa icke borde bindas vid det tänjbara och lätt missförstådda begreppet studieresor, utan borde fria resor till visst antal eller på viss begränsad tid medgivas riksdagsmännen. I första kammaren torde, förutom några här ovan angivna skäl till avslag, ha medverkat en viss misstro till att ifrågavarande studieresor skulle kunna lämna ett tillfredsställande utbyte, varjämte från ett håll uttalades den åsikten, att studieresorna rent av skulle skada riksdagsarbetet, emedan de skulle förringa betydelsen av de sakkunniga myndigheternas utlåtanden i vissa frågor. Slutligen har det framhållits, att fribiljetterna skulle innebära en otillbörlig förmån och ge anledning till varjehandas missbruk.

Undertecknade ha emellertid icke kunnat finna de framförda skälen för avslag i någon mån avgörande för frågan och ha därför ånyo velat framlägga densamma för riksdagens prövning.

Vad först angår sakens konstitutionella sida så torde väl nu, efter allt vad som förekommit i frågan, vara uppenbart, att något hinder att vid sidan av grundlagen ordna denna angelägenhet ej förefinnes. I detta avseende har säkerligen 1901 års konstitutionsutskott sagt det avgörande ordet. Att frågan om fribiljetter ej kan försvåra lösningen av arvodesfrågan är självklart, sedan denna fråga blivit löst vid föregående riksdag. Vad beträffar den uppfattningen, som gjort sig gällande på några håll, att s. k. sällskapsresor vore att föredraga framför enskilda riksdagsmäns studieresor, så må däremot anföras, att de senare kunna planläggas lättare och oftare anordnas samt att de ovillkorligen lämpa sig mera för djupgående studier än då ett större antal riksdagsmän företaga resorna tillsammans, i vilket senare fall anledning lätt ges till anordnande av festligheter medförande besvär och kostnader för befolkningen.

Vad sedan beträffar de befarade missbruken eller, såsom 1917 års andra kammars utskott uttryckte det möjligheten att riksdagens ledamöter utsättas för misstankar för missbruk, så kan det visserligen synas, som här skulle förefinnas en ömtålig punkt i förslaget. Det må dock anmärkas, att sedan många år journalister ägt rätt att för sina yrkesstudieresor rekvirera järnvägsbiljetter till nedsatt pris utan att, såvitt är känt, några missbruk förekommit. Skulle man emellertid tillerkänna denna invändning betydelse, står det ju alltid öppet att följa den anvisning som givits av andra kammarens utskott förlidet år, att fribiljetterna ej skola bindas vid begreppet studieresa, utan avse att lämna tillfälle till resor av vilket slag som helst. Huruvida den ena eller andra formen bör anlitas, torde lätt framgå vid en blivande utredning.

Vad till slut beträffar invändningen att dessa resor blott skulle bi-bringra dem, som deltaga däri, ytliga och kanske opålitliga intryck, varför dessa resor skulle vara ganska värdelösa, så är det nog möjligt, att så i en del fall skulle bli förhållandet. Men man får väl ändock förutsätta, att det motsatta skulle bli fallet ifråga om andra resenärer. Och det torde knappast gå att förringa studieresorna i en tid, då anslag i allt större utsträckning lämnas även av staten, för företagande av dylika resor av skilda slag. Det är ock förvisso att underskatta personliga iakttagelser och studier, när man fullständigt underkänner dessa i jämförelse med sakkunnigas utlåtanden. Det är i övrigt svårt att förstå, varför något motsatsförhållande skulle råda mellan officiella uttalanden och personliga studier. Var och en som vill grunda sitt omdöme i en viss fråga, t. ex.

ifråga om en järnvägsanläggning, måste helt enkelt anlita båda dessa utvägar för att erhålla klarhet i frågan. Att betrakta de personliga studierna såsom ägnade att förringa sakkunnigas uttalanden är förvisso förhastat. Slutligen må framhållas, att det skäl som anförts mot förslaget, att det skulle medföra ett otillbörligt gynnande av riksdagens ledamöter, är föga hållbart. Var och en vet att järnvägsbiljetten utgör en blott ringa del av kostnaden för en resa och att den ifrågavarande lilla hjälp som lämnas att besöka olika delar av landet säkerligen ej kan betraktas som någon otillbörlig förmån. Det må i övrigt erinras, att i våra grannländer riksdagsledamöterna numera erhålla fribiljetter å järnvägarna *under hela året*.

Om sålunda de anmärkningar som framställts mot förslaget om fribiljetter vid närmare granskning visa sig sakna all betydelse, bör det å andra sidan framhållas, att ett par omständigheter, som inträffat under det år som gått, gjort denna fråga än betydelsefullare än förr. Å ena sidan ha järnvägsbiljetterna högst väsentligt stegrats i pris — man besinne hur hög kostnaden nu är för en järnvägsbiljett från Skåne till den nordligaste delen av landet — varigenom ytterligare hinder lagts för de önskvärda resorna. Å andra sidan ha nyval ägt rum i andra kammaren och tillfört denna ett 80-tal nya medlemmar. Det torde vara säkert, att ett icke ringa antal av dessa företagit få eller inga resor utanför deras närmaste hemtrakter och att de sakna kännedom om förhållandena i landets olika delar. Så har också förut varit och är alltjämt fallet med många av riksdagens ledamöter; och framförallt gäller det, att Norrland, som alltid påkallat så många åtgärder från riksdagens sida, är ett okänt land för många »sörlänningar». Att för dem av riksdagens ledamöter, som hittills icke haft tillfälle studera vårt lands förhållanden, något förminska svårigheterna här för synes vara icke allenast lämpligt utan högst nyttigt och nödvändigt.

Ifråga om hur denna sak bör i praktiken ordnas, förefaller det enklast, att järnvägsstyrelsen, efter rekvisition från vederbörande riksdagsman, bemyndigas utlämna fribiljett för exempelvis en månad, när rekvisenten så önskar, dock icke å tid då riksdagen är samlad. Då det synes lämpligt att statens järnvägar gottgöras kostnaden för fribiljetterna torde riksdagen böra för ändamålet bevilja ett visst belopp, som förslagsvis torde kunna sättas till 10,000 kronor. För att kunna inom den närmaste framtiden realisera ifrågavarande önskemål torde, under förutsättning att riksdagen i princip antagit förslaget, Kungl. Maj:t efter skedd utredning av frågan gå i författning om dess praktiska lösning.»

Historik.

Såsom i motionen erinras, har frågan om beredande av rätt för riksdagens ledamöter till fria resor i viss utsträckning å statens järnvägar vid

upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning, senast förslidet är i anledning av motioner inom båda kamrarna. I dessa motioner hemställdes om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, på vad sätt riksdagens ledamöter kunde erhålla fribiljetter å statens järnvägar i och för studieresor.

Över den inom andra kammaren väckta motionen avgav kammarens tredje tillfälliga utskott utlåtande (nr 10).

I detta utlåtande finnes intagen en utförlig historik över frågans föregående behandling, och har utskottet ansett sig böra ur densamma meddela följande:

Redan år 1884 yrkades uti en inom första kammaren avgiven motion nr 46, att riksdagen i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att riksdagsman under de kontroller och villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma, måtte medgivas rätt till fri resa å statens järnvägar under tiden för pågående riksdag samt under åtta dagar före riksdagens början och åtta dagar efter riksdagens slut. Denna motion blev emellertid, utan remiss till utskott av första kammaren omedelbart avslagen.

*Motion vid
1884 års
riksdag.*

År 1890 väcktes av hr G. Eriksson i Myckelgård inom andra kammaren en motion, nr 201, om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det Kungl. Maj:t ville framkomma med förslag till sådan ändring av 12 och 23 §§ riksdagsordningen, att det medgaves riksdagsman att en gång under riksdagsperioden resa fritt fram och åter på statens järnvägar för att se och lära känna landets olika delar. Motionen, som av konstitutionsutskottet avstyrktes, blev av båda kamrarna avslagen.

*Motion vid
1890 års
riksdag.*

Vid 1901 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr J. Olofsson i Djursäter en motion, däri motionären föreslog, att riksdagen i skrivelse ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana tillägg i riksdagsordningen, att ledamöter av riksdagen finge åtnjuta fria resor å statens järnvägar under en månads tid varje år mellan den 1 juni och 15 december. Inom första kammaren väcktes samtidigt av hr Fr. von Strokirch en motion nr 31, med hemställan om av motionären angiven ändring av 12 § riksdagsordningen i syfte att undanröja av motionären förmenat grundlagsenligt hinder för tillerkännande av rätt till fria resor å statens järnvägar åt första kammarens ledamöter.

*Motion vid
1901 års
riksdag.*

Över sistnämnda båda motioner avgav konstitutionsutskottet gemensamt utlåtande.

I motiveringen erinrade utskottet till en början om frågans rent *konstitutionella* sida och förklarade, att enligt utskottets mening spörsmålet om rätt för riksdagsmän till fria resor å tider, då riksdagen ej vore sam-

lad, icke direkt berörde grundlagarna och icke borde göras till föremål för stadganden i dessa lagar, samt att fördenskull motionerna icke rätteligen fölle inom det för konstitutionsutskottets verksamhet anvisade område.

Beträffande fortsättningen av utskottets yttrande hänvisas till årets motion.

Utskottet hemställde, att motionerna ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid detta utlåtande voro fogade åtskilliga reservationer, och hävdades uti två av dessa reservationer, dels att den föreslagna rätten till fria resor å statens järnvägar under riksdagen eller å tider, då riksdagen ej vore samlad, vore av beskaffenhet att påkalla tillägg till eller ändring i 12 och 23 §§ riksdagsordningen, dels ock att dylika grundlagsändringar varken vore nödiga eller nyttiga eller att giltiga skäl därför förebragts.

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna, av första kammaren likväl med ogillande av motiveringen.

*Motion vid
1903 års
riksdag.*

År 1903 väcktes av herr J. Elofsson inom andra kammaren en motion nr 51, däri motionären hemställde, att riksdagen måtte besluta, det Kungl. Maj:t täcktes förordna om fria resor för riksdagens ledamöter å statens järnvägar under högst en månad varje år å tid då riksdagen ej är samlad, med de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t funne nödiga.

Denna motion hänvisades till andra kammarens första tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande anförde bland annat:

»Vid ett närmare aktgivande på den behandling, som frågan om rätt för riksdagsmän till fria resor å statens järnvägar förut rönt i riksdagen, finner man, att det motstånd, som yppat sig mot beviljandet av en sådan rätt, grundats väsentligen på tvenne skäl. Å ena sidan har man tvekat, huruvida medgivandet av en dylik rätt stode i överensstämmelse med riksdagsordningens föreskrifter i §§ 12 och 23 eller möjligen borde föranleda en ändring av dessa paragrafer. Å andra sidan har man fruktat, att rätten till fria resor skulle komma att av riksdagsmännen missbrukas genom att tagas i anspråk för affärsresor eller resor i andra privata angelägenheter. Det förstnämnda av dessa skäl torde i fråga om ett sådant förslag som det nu föreliggande få anses hava bortfallit, sedan 1901 års konstitutionsutskott förklarar sig anse spörsmålet om rätt för riksdagsmän till fria resor å statens järnvägar å tider, då riksdagen ej är samlad, icke direkt beröra grundlagarna eller lämpligen böra göras till föremål för stadganden i dessa lagar, och riksdagen, oaktat i båda kamrarna yrkanden gjorts om ogillande av den motivering, vari denna förklaring förekom, utan sådant ogillande¹ bifallit den konstitutionsutskottets hemställan, som grundats på nämnda motivering. Vad åter angår farhågan, att en eller annan av riksdagens ledamöter skulle komma att missbruka rätten till fria resor å järnvägarna, måste densamma anses väsentligen undanröjd genom den bestämmelsen i det föreliggande förslaget, att denna rätt skulle

¹ Se dock redogörelsen för behandlingen av de vid 1901 års riksdag väckta motioner.

medgivas blott för en viss, inskränkt tid, nämligen en månad varje år. Ytterligare skydd mot dylikt missbruk, som naturligtvis i möjligaste mån borde förekommas, torde lämpligen kunna vinnas genom en föreskrift, att biljett för sådan fri resa, varom här är fråga, finge av riksdagsman utbeholdas endast efter för varje gång särskilt gjord rekvisition, därvid uppgift borde lämnas om, vart resan skulle ställas och huvudsakliga ändamålet med densamma. Under sådana omständigheter torde fara för missbruk av den ifrågasatta rätten för riksdagsmän till fria resor ej i nämnvärd mån förefinnas, eller missbruk böra förutsättas.

I avseende på gagnet av ett medgivande, varigenom det för riksdagens ledamöter skulle göras möjligt utan allt för stora ekonomiska uppoffringar inhämta kännedom om olika trakter i landet och deras växlande förhållanden, ansluter sig utskottet fullständigt till den uppfattning, som uttalats av 1901 års konstitutionsutskott. Det torde icke kunna bestridas, att en allsidigare och mera sakkunnig prövning av riksdagsärendena skulle främjas genom det förhållandet, att ett större antal av riksdagens ledamöter varit i tillfälle att förskaffa sig en på personliga iakttagelser grundad uppfattning rörande skilda landsdelars behov och intressen, och fördelen härav skulle genom ett bifall till den föreliggande motionen kunna vinnas utan någon egentlig uppoffring från statsverkets sida, vare sig i form av ökade utgifter eller genom minskning i inkomsterna. Å ena sidan torde man nämligen icke behöva antaga, att de resor, som komme att företagas av riksdagsmän med begagnande av fribiljett, skulle bliva så många eller komma att på sådant sätt sammanträffa med varandra, att några särskilda och till extra kostnader föranledande anordningar för deras skull behöfde av järnvägsstyrelsen vidtagas. Å andra sidan kan man taga för visst, att studieresor av riksdagsmän såsom sådana, därest åtnjutande av fribiljetter icke medgives, alldeles icke komma att företagas, utom möjligen i något rent enstaka fall, och att någon inkomst för staten i form av biljettavgifter för dylika resor således i alla händelser ej är att påräkna. I själva verket vore det ju att ställa allt för stora anspråk på en riksdagsman, om man förutsatte, att han, för att förskaffa sig större kompetens för sitt värv, skulle underkasta sig icke blott den uppoffring av tid, utan också samtliga de kostnader, som erfordras för besök i andra delar av landet. Och det synes icke med fog kunna betecknas såsom obilligt, att en riksdagsman, då han finner det för sig önskvärt och behöfligt att inhämta kännedom om något visst förhållande i en annan landsdel och han tillika är villig att offra den tid, som erfordras för ett besök därstädes och att bestrida den huvudsakliga delen av kostnaderna för resan, erhåller förmånen att befrias från den del av resekostnaden, vilken utgöres av avgiften för biljett å statens järnvägar.

Från chefen för kungl. järnvägsstyrelsen har utskottet på begäran erhållit yttrande i frågan, huruvida ur trafik- eller kontrollsynpunkt eller i annat avseende några svårigheter eller olägenheter skulle kunna följa av ett bifall till motionen på sätt här förut antytts. Enligt detta yttrande, som bifogas betänkandet, anser kungl. järnvägsstyrelsen inga andra svårigheter eller olägenheter ur trafiksynpunkt böra uppkomma genom ett sådant bifall, än att, därest under sommartiden ett större antal riksdagsmän samtidigt skulle komma att resa, svårighet understundom kunde tänkas uppstå för beredande av platser, särskilt i sovvagnar, varjämte, alldenstund dels första klassens vagnar icke förekomma i alla tåg, dels utrymmet i dessa vagnar är begränsat, vissa svårigheter kunde föreligga för ett generellt medgivande av rätt för riksdagsmän till plats i första klassens vagn. Beträffande kontrollen uttalas i yttrandet, att i fråga om s. k. stående biljett, det vill säga biljett, som gäller för viss tid, någon egentlig

prövning av ändamålet med resorna ej kunde åvägbringas, och att en sådan i alla händelser lämpligast borde utövas av Kungl. Maj:t och icke av järnvägsstyrelsen.

Utskottet, som enligt vad redan här ovan antytts, hyser den meningen, att man icke har anledning att antaga, det något betydligt antal riksdagsmän skulle komma att samtidigt och på samma bansträckor resa med användande av sådana fribiljetter, varom här varit fråga, åtminstone om man bortser från rena undantagsfall, som möjligen någon gång kunde inträffa i detta avseende liksom i andra, vill härtill i fråga om de möjliga svårigheterna ur trafiksynpunkt lägga, att det ansett den föreslagna rätten för riksdagsmän till fria resor behöva gälla icke första, utan andra vagnsklassen å järnvägarna. Och i avseende å kontrollen har utskottet icke förutsatt, att vare sig järnvägsstyrelsen eller Kungl. Maj:t skulle ingått i någon prövning av det ändamål, som riksdagsman vid rekvisition av biljett uppgivit för sin resa, utan har utskottet tänkt sig, att blotta skyldigheten för riksdagsman att vid sådan rekvisition i en skriftlig handling, som genom ingivandet till järnvägsstyrelsen bleve offentlig och kunde bliva föremål för granskning ej mindre av statsrevisorerna än av allmänheten (t. ex. genom tidningspressen) uppgiva målet för och det huvudsakliga syftet med sin resa skulle utgjort en tillräcklig motvikt mot den möjliga frestelsen till missbruk att erhålla fribiljett.»

Då emellertid en särskild stark obenägenhet mot fribiljettsystemet för det dåvarande tycktes göra sig gällande inom riksdagen, ansåg utskottet sig det oaktat icke böra föreslå någon riksdagsskrivelse i motionens syfte; och blev denna av andra kammaren avslagen.

*Motion vid
1915 års
riksdag.*

Uti en vid 1915 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 160, yrkade herr Bäckström m. fl., att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka villkor ledamöter av riksdagens kamrar måtte kunna komma i åtnjutande av fribiljetter å statens järnvägar för resor i studieflykte, samt vidtagna de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Denna motion hänvisades till andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som i sitt över motionen avgivna utlåtande yttrade:

»I likhet med motionärerna anser utskottet, att en mera allmän kännedom bland riksdagens ledamöter om förhållandena inom de olika delarna av vårt vidsträckta land med dess för de särskilda landsdelarna så säregna förhållanden skulle verka främjande och fruktbarande på riksdagens arbete, liksom ock att fria resor å statens järnvägar å tid, då riksdagen ej är ej samlad, givetvis skulle underlätta företaget av studieresor i detta syfte.

För uppnående av det med resorna avsedda syftet synes utskottet emellertid, att det kan ifrågasättas, huruvida icke det hittills tillämpade systemet med sällskapsresor eller åtminstone resor i grupper omfattande ett visst minimiantal riksdagsmän innebär fördelar, vilka böra vid ett slutligt avgörande av frågan tagas i beaktande. Besöken å de olika orterna kunna då ske under insiktsfull ledning, varigenom vinnes den fördelen, att färdtagarna bliva bättre i tillfälle att göra för dem värdefulla iakttagelser. Även torde få antagas, att vid sällskaps- eller gruppresor övriga resekostnader kunna nedbringas för de däri deltagande, vilket givetvis för mängden är av stor betydelse.

Denna ekonomiska sida av saken för den enskilde riksdagsmannen, d. v. s. möjligheten för honom att mellan riksdagarna uppoffra arbeteförtjänst och av egna medel utge resekostnader utöver biljettkostnaden för att förskaffa sig ökad erfarenhet för utövändet av sitt förtroendeuppdrag, har icke kunnat undgå utskottets uppmärksamhet.

Många, särskilt av andra kammarens ledamöter, som med uppoffring av hela sin arbetsförtjänst under riksdagstiden ägna sig åt riksdagsarbetet, äro ju under riksdagstiden för sig och sin familjs uppehälle hänvisade till riksdagsarvodet. I mån som detta med riksdagsarvodets nuvarande storlek och rådande levnadskostnader låter sig göra, torde det givetvis för mången endast kunna ske genom en så långt gången ekonomisk ansträngning, att vidare uppoffringar för riksdagsmannaskapet äro uteslutna. På så sätt bleve under nuvarande förhållanden måhända en icke obetydlig del av särskilt andra kammarens ledamöter av ekonomiska skäl förhindrade att använda sig utav en eventuell rätt till fria studieresor.

Utskottet anser därför, att frågan om riksdagsarvodets storlek äger ett visst sammanhang med den nu föreliggande frågan och då det i båda fallen gäller en statsverkets utgift för riksdagens ledamöter, anser utskottet, att frågan om riksdagsarvodet bör äga företrädesrätt att först komma under statsmakternas prövning.

Frågan om riksdagsarvodets höjande har såväl vid 1913 som 1914 års riksdag varit föremål för behandling av konstitutionsutskottet.

Vid båda tillfällena har utskottet förklarat frågan vara värd en allvarlig uppmärksamhet samt att dess besvarande på grund av frågans synnerligen grannliga natur krävde ett särskilt ingående och omsorgsfullt övervägande, vartill tidpunkten för motionernas avgivande icke lämnade utskottet tillfälle.

Som huvudskäl för avslagsyrkandet å motionen vid förra riksdagen framhölls emellertid, att rådande tidsförhållanden syntes utskottet föga ägnade för frågans behandling.

Häri kan utskottet för sin del instämma; och då tidsförhållandena fortfarande tala för att icke upptaga frågor av den art som den nu föreliggande till behandling, ser utskottet även i detta ett skäl för att yrka avslag på motionen.

Vidare må anföras, att, då motionen endast avser fria resor å statens järnvägar, skulle ett bifall till densamma enligt utskottets förmenande icke medföra ett fullständigt ordnande av den i motionen avsedda angelägenheten, enär härför även torde krävas fria resor å de enskilda järnvägarna.

På grund härav hemställde utskottet om avslag å motionen, vilken hemställan även av andra kammaren bifölls.

Redan förut har erinrats om motionerna i ämnet vid 1917 års riksdag.

1917 års
riksdag.

Första kammarens vederbörande utskott anförde — efter att först hava återgivit 1901 års konstitutionsutskotts förut citerade yttrande — följande:

Första kam-
marens
2:dra tillfäl-
liga utskott.

»Motionärernas förslag synes utskottet beaktansvärt, och de betänkligheter av övervägande formell natur, som framförts mot detsammans realiserande, synas ej vara särskilt tungt vägande. Ur statsfinansiell synpunkt saknar frågan nämnvärd betydelse, och erforderliga garantier mot missbruk torde ej vara svåra att finna. En garanti mot missbruk ligger ju redan däri, att de studieresor, som komma att företagas, även

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 8 saml. 27 häft. (Nr 33.)

om fribiljetter erhållas, likvisst för den enskilde riksdagsmannen måste medföra ej oväsentliga utlägg, och ur denna synpunkt synes det även fullkomligt oberättigat att sätta den föreslagna åtgärden i samband med arvodesfrågan, då någon ekonomisk vinst för riksdagsmännen ej gärna kan uppstå av densamma.

Det betydelsefulla syftet att underlätta för den enskilde folkrepresentanten möjligheterna att personligen lära känna landets olika delar har flerstädes i utlandet lett till införande av fribiljetter i större eller mindre utsträckning för parlamentens ledamöter. Så är t. ex. fallet i fråga om tyska riksdagen, parlamenten i Frankrike, Italien, Danmark m. fl. länder, där man flerstädes infört mer eller mindre begränsad rätt till fria resor för folkrepresentanterna.

De på senare tid ofta anordnade så kallade sällskapsresorna hava utan tvivel medfört nytta och givit de i dem deltagande riksdagsmännen en mera levande kännedom om vårt lands olika delar. Emellertid ligger det i sakens natur, att resor av denna art ej giva möjlighet till annat än ett jämförelsevis ytligt studium, där de olika intrycken alltför hastigt och i alltför stor mängd följa på varandra. Dessa resor behöva helt visst kompletteras med studieresor av mera privat natur, som giva möjlighet till ett lugnare och mera personligt studium. I vårt vidsträckta land, med dess i mångt och mycket så olikartade förhållanden, giver även en rik och mångsidig erfarenhet från en del av landet ofta ej tillräcklig möjlighet att bedöma förhållandena i en annan landsända och förstå dess särskilda behov. Det synes därför utskottet liksom motionärerna lämpligt att genom bifall till motionens hemställan underlätta möjligheten för riksdagens ledamöter att skaffa sig en mera mångsidig kännedom om förhållandena i vårt lands olika delar.»

Utlåtandet utmynnade i en hemställan om skrivelseförslag till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Denna hemställan blev emellertid av kammaren avslagen med 62 röster mot 46.

Andra kam-
marens 3:dje
tillfälliga
utskott.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott anförde för sin del följande:

»Av den ovan återgivna historiken framgår, att det föreliggande yrkandet vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling, utan att i någondera kammaren hava blivit bifallet. Med undantag av det vid årets riksdag avgivna men av första kammaren avslagna yrkandet av kammarens andra tillfälliga utskott, ha ej heller de utskott, till vilka respektive motioner varit hänvisade för förberedande behandling, yrkat bifall till desamma. Städsse har dock från utskottens sida erkännande lämnats åt syftet med de upprepade framställningarna. Man har insett nyttan för riksdagsarbetet av, att riksdagens ledamöter toge närmare kännedom om olika delar av vårt land, och man har medgivit det berättigade däri, att för detta ändamål ekonomiska lättnader bereddes riksdagsmännen genom fria resor å statsbanorna. Dock har man alltid av olika skäl dragit sig för att tillstyrka de olika motionerna.

Det förefaller utskottet sannolikt, att bakom de formella och sakliga skäl, som framförts för avslag, legat dels den naturliga tveksamheten vid beviljandet av något, som är eller kan uppfattas som en ekonomisk fördel för riksdagens egna ledamöter, dels fruktan för missbruk eller rättare motviljan mot att utsätta riksdagens ledamöter för misstankar för missbruk av en rätt, om vars omfattning och begränsning man aldrig kommit så långt, att man vunnit någon klarhet.

Det är antagligt, att dessa synpunkter ej heller voro främmande för kammarens

tredje tillfälliga utskott vid 1915 års riksdag, då detta ifrågasatte de hittills praktiserade sällskapsresornas större lämplighet att tillgodose det behov, som man avsåg att fylla med fribiljetter för de enskilda riksdagsmännens studieresor. Utskottet vill för sin del ej underkänna betydelsen av dessa sällskapsresor, men har genom vunnen erfarenhet av dylika resor kommit till den uppfattningen, att, vid sidan av andra anledningar, det vanligen förekommande stora antalet deltagare i dessa resor motverkar grundligheten av det studiearbete, som med dessa resor avses. Utskottet vill därför för sin del förorda, att även studieresor i mindre grupper företagas av riksdagens ledamöter och vill uttala den förväntan, att Kungl. Maj:t ställer sig tillmötesgående vid framställningar om fribiljetter för resor i studiesyfte från dylika grupper riksdagsmän.

Men även om dylika gruppresor komma till stånd, kan ifrågasättas, huruvida det behov, som fribiljetter för den enskilde riksdagsmannen avse att fylla, kan anses helt tillfredsställt. Utskottet ställer sig dock i likhet med sina föregångare tveksamt rörande lämpligheten av att i den form, motionären föreslår, tillmötesgå hans önskan. Betänksamheten knyter sig till svårigheten att lämpligen begränsa den ifrågasatta fribiljettsrätten.

Man förutsätter, att resorna skola ske i »studiesyfte», och man kan enligt utskottets uppfattning givetvis utgå därifrån, att avsiktliga missbruk ej komma att förekomma. Men skall bedömandet av resans karaktär helt överlämnas åt den enskilde riksdagsmannen, kunna oavsiktliga sådana knappast undvikas, då såväl den föregående diskussionen i frågan som utskottets överläggning givit till resultat, att mycket olika uppfattningar göra sig gällande, om och när en resa kan anses ha karaktär av studieresa och vad den resande under en sådan kan anses ha rätt att företaga sig. Att åter anordna en utomstående kontroll av annat än rent formell art finner utskottet olämpligt. Men vare sig en utomstående kontroll anordnas eller avgörandet helt överlämnas till riksdagsmannens eget beprövande, torde allmänhetens kontroll icke utebli — något som man även på en del håll givit anvisning på och funnit lämpligt och nyttigt. Utskottet kan för sin del ej finna denna möjlighet tilltalande, då den fribiljettsrätt, vars användning skulle bli föremål för bedömande, enligt utskottets uppfattning är synnerligen svår eller omöjlig att så definiera, att misstag ej mycket lätt skulle kunna begås, misstag, vilka dock kunna utsätta vederbörande för obehagliga misstankar.

Utskottet har därför kommit till den uppfattningen, att i händelse fria resor i viss utsträckning anses böra medgivas riksdagens ledamöter under den tid, då riksdagen ej är samlad, så bör denna rätt icke bindas vid det tänjbara och lätt missförstådda begreppet »studieresa», utan då böra fria resor till ett visst antal eller på viss tid medgivas riksdagsmännen. Utskottet har stärkts i denna uppfattning därav, att, så vitt utskottet kunnat inhämta, den rätt till fria resor, som i åtskilliga länder äro medgivna dess representanter och för vilken rätts omfattning redogörelse ovan lämnats, icke är medgiven under sådana former, som av föregående liksom av årets motionärer föreslagits.

Denna anordning utesluter dock givetvis icke möjligheten för att icke medgiva användningen av de beviljade fribiljetterna för vissa då noggrant angivna ändamål.»

Utskottet hemställde därefter, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda; och blev denna hemställan av kammaren utan votering bifallen.

Uti det tillfälliga utskottets ifrågavarande utlåtande fanns jämväl intagen en sammanställning rörande arvodet i vissa utländska representations-

församlingar, utvisande jämväl i vilken utsträckning fria resor tillförsäkrats ledamöterna av dessa församlingar. Sammanställningen grundade sig på uppgifter i »The statesman's yearbook» för år 1916 med undantag av uppgifterna för Norge, där förändringar beträffande riksdagsmännens rätt till fria resor vidtagits sistnämnda år.

Ifrågavarande uppgifter finnas fogade såsom bilaga vid detta utlåtande.

Utskottets
yttrande.

Även bankoutskottet delar den uppfattning, som vid föregående tillfällen uttalats inom riksdagen eller att ett medgivande av det slag, varom här är fråga, måste anses vara ägnat att lända såväl riksdagsarbetet som därigenom även det allmänna till gagn. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att genom de tillfällen till personliga iakttagelser och erfarenheter, som ifrågavarande resor erbjuda, desamma komma att avsevärt bidra till att hos riksdagsmännen öka kännedomen om förhållandena inom landets olika delar samt skilda orters och landsdelars behov. Rätt till fria resor å statens järnvägar har också, såsom utredningen i ärendet giver vid handen, redan länge förekommit i ett flertal utländska stater, och vad särskilt våra grannländer Danmark och Norge angår, erhålla riksdagsmännen där under hela året fribiljetter å järnvägarna.

Det är visserligen sant, att på senare tid riksdagsresor anordnats, vilka varit av betydelse och även medfört gagn i åtskilliga avseenden. Dylika resor torde emellertid icke kunna lämna samma utbyte som de nu ifrågasatta enskilda resorna, vilka enligt sakens natur bereda tillfälle till en mera ingående och personlig kännedom om förhållandena i de olika delarna av landet.

Utskottet har därför icke tvekat att ansluta sig till det i motionen framlagda önskemålet. Visserligen hava åtskilliga betänkligheter framförts mot förslaget realiserande. Vad först angår den rent konstitutionella sidan av saken, instämmer utskottet i vad som därutinnan tidigare uttalats eller att något hinder att vid sidan av grundlagen ordna denna angelägenhet icke torde förefinnas.

Det har vidare framhållits, hurusom riksdagsmännen eventuellt komme att utsättas för misstankar att missbruka sin rätt till fribiljetter. En dylik farhåga torde enligt utskottets mening knappast få anses vara berättigad. Givet är nämligen, att en garanti mot sådana befarade missbruk måste ligga däri, att de ifrågavarande resorna likväl för den enskilde riksdagsmannen medföra ganska avsevärda utgifter. Emellertid synes det till föbyggande av dylika misstankar vara lämpligt att, såsom jämväl i motionen erinras, icke ovillkorligen binda resorna vid begreppet studieresor, ett mycket tänjbart uttryck, vilket lätt kan missförstås, utan i stället bereda

vederbörande tillfälle till resor, begränsade till viss tidsperiod. I detta avseende hava motionärerna tänkt sig en månad, och torde häremot icke vara något att erinra, dock synes det böra uttryckligen föreskrivas, att medgivandet gäller en månad i följd och icke å tid, då riksdagen är samlad.

Vidkommande övriga mot förslaget framförda betänkligheter, vilka även dessa synas hava varit av övervägande formell natur, torde de icke få anses vara synnerligen vägande. I varje fall lära nog i detta avseende fullt betryggande garantier stå att vinna.

Beträffande härefter frågan huru saken borde i praktiken genomföras, hava motionärerna ifrågasatt, att kungl. järnvägsstyrelsen, efter därom av vederbörande riksdagsman gjord rekvisition, av Kungl. Maj:t bemyndigas att utlämna fribiljett på angivna villkor. Någon prövning av resans ändamål skulle alltså icke förekomma. Häremot synes icke vara något att erinra. Utskottet delar även motionärernas uppfattning därom, att kostnaden för biljetterna lämpligen bör gottgöras statens järnvägar, och torde därför ett anslag böra för ändamålet uppföras. I avseende å beloppet av ifrågavarande anslag, vilket synes böra utgå redan av innevarande års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus, anser utskottet detsamma böra bestämmas till förslagsvis 10,000 kronor. Då det vidare torde få anses angeläget, att frågan snarast möjligt vinner sin lösning, lärer erforderlig utredning böra verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg så fort sig göra låter.

Åberopande vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, må

1:o) besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta efter verkställd utredning vidtaga erforderliga åtgärder för tillhandahållande åt riksdagens ledamöter av fribiljetter för resor å statens järnvägar under en månads tid i följd samt på de villkor i övrigt Kungl. Maj:t enligt här ovan angivna grunder kan komma att bestämma och

2:o) till bestridande av kostnaden för ifrågavarande resor *dels* av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus anvisa förslagsvis tio tusen kronor, att utgå redan innevarande år, *dels ock* bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att

till järnvägsstyrelsen på dess rekvisition av ifrågavarande
anslag utanordna erforderliga medel.

Stockholm den 14 mars 1918.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Reservation

av herrar *Hedenstierna, Roos och Schyller.*

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Ekman, friherre Langenskiöld, Nilsson, Wickman, Roos, Jönsson* och *Schyller* samt
av andra kammaren: herrar *Berg* i Munkfors, *Borg, Sommelius, Bogren, Henrikson, Jonsson* i Gumboda, *Borggren* och *Lovén.*

Bilaga.

Uppgifter rörande rätten till fria resor för riksdagsmän i vissa främmande länder.

Baden: 3,000 mark för session (de i huvudstaden bosatta 2,000 mark). Vidare tillkomma fria resor på statens järnvägar under sessionen.

Bayern: 3,600 mark för varje ordinarie session och 15 mark om dagen för extra session. Fria järnvägsresor under sessionen samt 8 dagar före och efteråt.

Belgien: 4,000 francs om året, betalas månadsvis. Fria järnvägsresor hela året om på alla banor mellan boningsorten och parlamentets sammanträdesort.

Bulgarien: Dagarvode på c:a 14 kronor 50 öre. Reseersättningar (Travelling expenses).

Danmark: 10 kronor om dagen under ordinarie sessionen oktober—mars (även under jul- och påskferier). Andra klass säsongbiljetter för hela året på alla järnvägar.

England: (enligt lag av augusti 1911): 400 pund sterling (c:a 7,200 kronor) om året; dock utgår detta arvode icke till medlemmar, som uppbära lön i egenskap av tjänstemän i underhuset, som ministrar eller hovfunktionärer.

Frankrike: 15,000 francs om året. Fria järnvägsresor över hela landet mot en oväsentlig avgift.

Grekland: 1,000 drachmer (francs) i kvartalet (de i huvudstaden bosatta 800 drachmer). Är någon utan kammarens medgivande frånvarande mer än 5 sessioner på 1 månad, avdrages 20 drachmer för varje frånvaro.

Italien: 2,000 lire (francs) för omkostnader åt alla samt därtill 4,000 lire åt envar, som icke uppbär lön av det allmänna. Fria järnvägsresor.

Nederländerna: 2,000 floriner (= c:a 3,000 kronor) årligen samt en järnvägsresa till och från riksdagen.

Norge: 3,000 kronor för den ordinarie sessionen samt 12 kronor om dagen för extra session. Fria järnvägsresor.

Preussen: 15 mark om dagen, utan avdrag för frånvaro. Reseersättningar (Travelling expenses).

Rumänien: 20 francs för varje bevistat plenum. Fria järnvägsresor för hela tiden mandatet varar.

Ryssland: 10 rubel om dagen. Reseersättningar (Travelling expenses).

Sachsen: 12 mark om dagen. Reseersättningar (Travelling expenses).

Serbien: 15 francs om dagen under sessionerna. Reseersättningar (Travelling expenses).

Schweiz: 20 francs om dagen åt dem, som äro närvarande. Reseersättningar enligt beräkning av 20 centimer pr kilometer till och från huvudstaden.

Tyskland: 3,000 mark för session. Avdrag för frånvaro 20 mark om dagen. Fria järnvägsresor under sessionen.

Ungern: 4,800 kronen (= 3,600 kronor) för år samt därtill 1,600 kronen (c:a 1,200 kronor) till hyresbidrag.

Österrike: 20 kronen (c:a 15 kronor). Reseersättningar (Travelling expenses).

Amerikas Förenta stater: 7,500 dollars (= bortåt 27,000 kronor) per år. Reseersättningar (Travelling expenses).